

Pregledni članak

UDK: 330.837

doi: 10.5937/ekonhor1502125S

KOORDINACIONI ASPEKT INSTITUCIJA U KONTEKSTU EVOLUCIONISTIČKOG PRISTUPA EKONOMSKOJ DINAMICI

Zoran Stefanović*

Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu

Rad pruža uvid u dominantne tokove savremene evolucionističke ekonomije i skicira važnije probleme vezane za artikulaciju pomenutog pristupa u promišljanju privrede. U radu se, takođe, zastupa stav o institucijama kao nosećim strukturama društveno-ekonomske evolucije, čiji se brojni efekti na nivou društva očitavaju kroz funkciju koordinacije. Proces koordinisanja upošljava, pored tržišta, i druge institucionalne strukture, čiji su profil i operativna načela produkt tokova kulturno-istorijske evolucije, osobenih za svaki društveni poredak. Projekti usmereni ka transformaciji ekonomskog sistema, moraju biti senzibilisani na objektivno uslovljenu raznorodnost institucionalnih struktura u svetskoj privredi, i, u tom smislu, veoma oprezni u instaliranju „univerzalnih“ reformskih rešenja.

Ključne reči: generalizovani darvinizam, replikator, interaktor, institucije, koordinacija

JEL Classification: B15, B25, B52, E02, E14

UVOD

Privreda današnjice, slično ostalim oblastima društvene organizacije, prolazi kroz izrazito dinamičnu epohu. Neprekidni pritisci ka redizajniranju ekonomskih struktura, prisutna pomeranja u relacijama moći na različitim nivoima privrede, sve regularnija ekscenčna kretanja privrednih tokova, stavljaju nesumnjivo ozbiljne zadatke pred ekonomsku teoriju, većim delom ipak naviknutu da kao predmet posmatranja ima daleko stabilniji sistem, koji se može promišljati u ekvilibrističkim kategorijama.

Sve je prisutnija potreba da se savremena privreda, s obzirom na prisustvo, frekvenciju i obuhvat promena kojima je izložena, promišlja iz perspektive koja će uzeti u obzir dinamiku kao njen suštinski atribut. Konvencionalna ekonomska analiza, koja oslonac nalazi u mehanističkoj konceptualizaciji privrede kao statičkog, ravnotežnog sistema, predstavlja prikladnu i logičnu aproksimaciju realnog ekonomskog sistema, sa dokazanom edukativnom i analitičkom vrednošću. Međutim, sva je prilika da metrika savremenih, imanentno dinamičnih ekonomskih procesa, izmiče egzaktnim konceptualnim relacijama ovog neosporno moćnog epistemološkog pristupa. Prema tome, koristan bi bio makar i ogledni iskorak iz ortodoksne ekonomske epistemologije, ka nekom od alternativnih gledišta, koje bi, možda, bilo u mogućnosti da pruži od

---

* *Korespondencija:* Z. Stefanović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu, Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš, Republika Srbija; e-mail: zoran.stefanovic@eknfak.ni.ac.rs

realnosti manje udaljeno, a opet dovoljno rigoroznu konceptualizaciju privredne stvarnosti.

Van granica matice ekonomske misli, naročito popularnu epistemološku orijentaciju predstavlja evolucionistička ekonomija. Pomenuti pristup, suprotno ekonomskoj ortodoksiji, koja konceptualno podražava klasičnu fiziku, većinski se naslanja na epistemološku metaforu preuzetu iz nauke o evoluciji bioloških sistema. Generalizacija principa evolucije odnosi se na široku klasu fenomena sa karakteristikama kompleksnih populacionih sistema, u koje se može svrstati i privreda. Privreda se, shodno tome, posmatra kao sistem čija se dinamika odvija u skladu sa evolutivnim principima varijacije, herediteta i selekcije. Suštinski zadatak u artikulisanju pomenutog epistemološkog okvira predstavlja identifikacija entiteta sa kvazigenetskim svojstvima, koji nosi evoluciju sistema. Evolucionistička ekonomija još uvek nema jedinstven odgovor na pomenuto pitanje, s obzirom na to da se predlažu različite strukture za popunu ove konceptualne praznine. Institucionalne strukture, svakako, predstavljaju jedno od mogućih rešenja u konceptualizaciji „genetske“ osnovice privrede. Institucije akumuliraju znanje i obezbeđuju recepturu za funkcionisanje sistema, odnosno, društveno-ekonomsku koordinaciju, kao njegovu težišnu odrednicu. Tržištu, kao kardinalnom akteru koordinacije, pridružene su i druge institucije, koje su u svakoj privredi, u zavisnosti od kulturoloških okolnosti, različito postavljene. Svaki društveno-ekonomski poredak predstavlja kulturalno-istorijski oblikovan spoj koordinacionih mehanizama: tržišta i netržišnih institucija. Kapitalizam se, u tom smislu, može shvatiti kao svojevrsna porodica različitih modela tržišne privrede, čija pojedinačna koordinaciona svojstva i adaptibilnost počivaju na kvalitetu uređenja odnosa između tržišta i drugih institucionalnih struktura, produkovanih kulturalno-istorijskom evolucijom.

Cilj rada je pružanje uvida u skorašnja dostignuća tokova ekonomske analize koncentrisane oko pomenutih problema.

U tom smislu, najpre se daje detaljan prikaz evolucionističke orijentacije u ekonomskoj teoriji. Njeni počeci vezuju se za rodonačelnika američke institucionalne ekonomije, T. Veblen-a, i njegovu

težnju da ekonomiju koncipira kao „modernu nauku“, zasnovanu na darvinističkim principima. Evolucionistički momenat, međutim, iščezava iz potonjih tokova institucionanalne analize. Sa novom formulacijom darvinističkog pristupa u nauci o evoluciji živog sveta, interesovanje za ovaj epistemološki obrazac se obnavlja, da bi svoj ponovni prodor u ekonomsku nauku, evolucionistička metafora počela da ostvaruje početkom osamdesetih godina XX veka. U poslednje četiri decenije, evolucionistička načela se razrađuju u različitim oblastima ekonomske analize, u odsustvu zajedničkog konceptualnog okvira. Nakon uvida u pomenute ekonomsko-teorijske tokove, u radu se prikazuju nastojanja ka iznalaženju epistemološke osnovice danas široko razuđene evolucionističke analize u ekonomiji. Jedna od popularnih artikulacija evolucionističkog pristupa, svakako, je generalizovani darvinizam. U radu će biti ilustrovana različita gledišta o tome kako bi pomenuti epistemološki okvir trebalo da bude konceptualizovan: u domenu operativnih načela, strukturnih relacija, relevantnih konstitutivnih jedinica. U tom smislu, biće prikazana shvatanja Hodžson-Knudsen-Vanbergove grupe i P. Pelikan-a. Sastavni deo prikaza biće i kritika generalizovanog darvinizma, kao modela promišljanja evolucije privrede. Biće učinjen osvrt i na i alternativnu teoriju društveno-ekonomske evolucije, koja negira darvinistički karakter evolucionih tokova u društvu, otelotvorena u „tezi o kontinuitetu“. Završni deo rada skicira ulogu institucija kao kardinalnog elementa društveno-ekonomske evolucije, zaduženog, ponajviše, za ekonomsku koordinaciju. Ukazuje se, s tim u vezi, i na heterogene institucionalne strukture koje oblikuju koordinacioni kapacitet društva.

U skladu sa navedenim, generalno polazište rada može se formulisati kroz sledeću postavku: evolucionistički pristup u ekonomskoj teoriji, shvaćen u smislu promišljanja privrede kao evolucionog sistema, zasnovanog na darvinističkim načelima varijacije, herediteta i selekcije, konceptualno potpomognut institucijama kao aproksimacijom replikatorskih struktura, predstavlja prikladnu formu konceptualizacije savremene privredne dinamike.

U radu će biti korišćene metode primerene postavljenom cilju istraživanja, uz naročiti oslonac na analitičku deskripciju.

VEBLENOVSKA EKONOMIJA I EVOLUCIONIZAM

Već više od jednog veka, prisutna su nastojanja unutar ekonomske teorije da se privreda konceptualizuje kao sistem podložan zakonitostima koje važe u svetu biološke evolucije. Pionir ove orijentacije u ekonomskoj teoriji, T. Veblen, konstituisanje ekonomije na darvinističkim polazištima smatrao je preduslovom njenog prevođenja u „moderne“ nauke. Maticu ekonomske misli svoga doba smatrao je „preddarvinističkom“ naukom, usmerenom na taksonomiju zakonitih relacija u privredi, čijem teorijskom okviru izmiču one snage koje, zapravo, pokreću ekonomski proces. Nijedan od onovremenih pravaca ekonomske misli nije bio pošteđen T. Veblenovih optužbi za nedostatak senzibiliteta prema tekovinama moderne nauke. Marksizmu i neoklasičnoj školi prebacivao je zbog neadekvatnog, redukcionističkog tretmana „ljudskog materijala“, odnosno, pojedinca kao ekonomskog aktera, čije je delanje naddeterminisano kolektivnim, klasnim uticajem (marksizam), ili suštinski inertnom, hedonističkom ljudskom prirodom (individualizam neoklasike i austrijske škole). Bio je protivnik i determinizma prisutnog kod pomenutih pravaca ekonomske misli, u smislu mogućnosti projekcije ishoda društveno-ekonomske dinamike (revolucija kod marksista i ravnoteža kod neoklasike) (Veblen, 1998/1898; Hodgson, 1998).

T. Veblen traga za epistemološkim okvirom uz pomoć kojeg bi mogli da se spoznaju pokretački mehanizmi društveno-ekonomskog procesa i, istovremeno, prevazišla dihotomija između metodološkog kolektivismu i individualizma. Rekonstituisana, postdarvinistička ekonomska nauka trebalo bi da objasni proces kulturnog rasta determinisanog ekonomskim interesima, kao i kumulativnu sukcesiju institucija unutar tog procesa (Veblen, 1998/1898, 413). U tom smislu, T. Veblen smatra da ekonomija treba da se transformiše u evolucionističku nauku, koja u središtu svog interesovanja ima evoluciju institucija (Hodgson, 2008, 501). Epistemološku osnovicu za tako orijentisanu ekonomsku analizu, T. Veblen pronalazi u konceptualnom okviru biološke teorije evolucije. Privreda se posmatra kao skup jedinki podložnih

principima varijacije, herediteta i selekcije. Najpre mora postojati različitost jedinki unutar populacije (varijacije), intergeneracijski transfer osobina jedinki unutar populacije (hereditet), i, konačno, mehanizam koji omogućava da bolje adaptirani organizmi imaju veću proporciju u populaciji (princip naturalne selekcije) (Hodgson, 2008). Glavna jedinica evolucionog procesa, shodno T. Veblen-ovom shvatanju, upravo su institucije - evolucija društveno-ekonomskih sistema može se shvatiti kao selekcija najadaptiranijih navika mišljenja (institucija).

Neposredni sledbenici veblenovske tradicije nisu pokazivali preveliki entuzijazam za razradu dela njegovog učenja o evoluciji institucija. Suočen sa problemima merenja, V. Mičel zaključuje da su T. Veblen-ovi stavovi u pomenutom domenu spekulativne prirode i jednako teški za empirijsko testiranje kao i koncepcije ortodoksije (Rutherford, 1998, 473). Ni istraživanja ostalih institucionalista u SAD između dva svetska rata nisu realizovala T. Veblen-ove ambicije, s obzirom na to da su bila fokusirana na proučavanje problema firmi i tržišta, radne snage i društvene kontrole privrede, podrazumevajući statičnu institucionalnu strukturu (Rutherford, 1998). Izuzetak je J. Komonsova koncepcija svrsishodne selekcije radnih pravila, kao metod regulisanja američke privrede (Vanberg, 1997).

DARVINISTIČKI TOK SAVREMENOG EKONOMSKOG EVOLUCIONIZMA

Svojevrsni talas primene evolucionističkog okvira u promišljanju raznih problema ekonomske teorije počinje sa primenom darvinističkih načela u neošumpeterovskoj analizi dinamike firmi i industrija, R. Nelson-a i S. Winter-a (1982). U toku narednih decenija, evolucionistička analiza doživljava svojevrsnu ekspanziju, u smislu širenja na različite klase ekonomskih problema: tehnološke promene, inovacioni sistemi, nauka o organizaciji, privredni rast i sl. (Dollimore & Hodgson, 2014). Međutim, mnoge proklamovano evolucionističke studije se, zapravo, ne koriste darvinističkim polazištima. Uočava se odsustvo generalnog epistemološkog obrasca, što povećava rizik

od fragmentacije evolucionističke analize (Dollimore & Hodgson, 2014).

Oživljavanju interesovanja za evolucionističke kategorije unutar ekonomske teorije prethodilo je konsolidovanje same darvinističke paradigme unutar nauke o evoluciji živog sveta. Naime, sve do tridesetih godina XX veka, darvinizam je bio samo jedna od rivalskih koncepcija biološke evolucije. Alternativne paradigme bile su neo-lamarkijanzam (koji, pored urođenih, dozvoljava mogućnost nasleđivanja i stečenih osobina), ortogeneza (koja smatra da su organizmi prirodno predodređeni za određene vrste varijacija, koje nemaju veza sa adaptacijama na okruženje) i saltacionistička (prema kojoj se novi biološki dizajni javljaju samo nakon naglih, skokovitih promena, dok se sitnim prilagođavanjima samo usavršavaju tako stvorene strukture) (Levit, Hossfeld & Witt, 2011, 551-552). Tek sa modernom darvinističkom sintezom, koja je obezbedila integraciju klasične, populacione i molekulske genetike sa mikrosistematikom, koja se dobro uklopila sa raspoloživim paleontološkim podacima (Levit *et al.*, 2011, 553), ostala objašnjenja (osim saltacionističkog, koje još uvek ima određenog uticaja) izgubila su na značaju.

Darvinistička paradigma proučava dinamiku populacije organizama kao rezultat permanentnih adaptacija na promene u okruženju, koju prati diferencijalni opstanak određenih osobina unutar populacije, u smislu da bolje adaptirane osobine opstaju, što omogućava prirodna selekcija. Evolucionirajući proces podupiru principi varijacije (ciljane ili slučajne) osobina unutar populacije, herediteta (mehanizam koji obezbeđuje intergeneracijski transfer osobina) i selekcije (opstanak bolje adaptiranih osobina) (Hodgson, 1994, 113).

Savremeni darvinizam u biologiji može se formulirati kao teorija o tome kako kompleksni dizajni živih organizama mogu nastati iz nesvesnog algoritama varijacije, selekcije i retencije. Mehanizam se sastoji od varijacija u genotipu (kod za izgradnju organizma), i selekcije fenotipa, oblika ponašanja uspešnog u pribavljanju resursa iz okruženja. Selektivna retencija deluje kroz „generacioni filter“, geni organizama koji nisu uspešni u borbi za opstanak ili nalaženje partnera

za opstanak su izgubljeni za sledeću rundu (Dennett, 1995; Stoelhorst, 2008a).

Strogo posmatrano, ontološka polazišta darvinizma (istina definisana van biološke nauke), sastoje se u isticanju promena, njihovoj uzročnosti (u smislu da se promene moraju objasniti), kontinuitetu (sadašnje stanje izvodi se iz ranijih), i njihovom ispoljavanju na više međusobno povezanih nivoa, koji nastaju saglasno načelu emergencije (nastajanje novih slojeva kroz interakciju slojeva nižeg reda) (Stoelhorst, 2008b, 344-345). Tome treba dodati populaciono mišljenje (opisivanje vrste prema distribuciji razlika kod članova populacije) (Hodgson, 1994), kao i sistemski pristup (posmatranje populacija i jedinki kao kompleksnih sistema koji se neprekidno adaptiraju na okruženje) (Stoelhorst, 2008b). Bitno obeležje evolucionističkog mišljenja je i odbijanje bilo kakvog determinizma u pogledu ishoda procesa evolucije (Hodgson, 1995).

Unutar evolucionističke ekonomije traju pokušaji da se polazišta, logika i principi darvinističkog pristupa adaptiraju na proučavanje privredne stvarnosti i pretoče u epistemološki obrazac koji bi postao okvir za sve, danas gotovo fragmentisane, grane evolucionističke ekonomije. Taj bi obrazac, naravno, morao da bude sasvim senzibilisan na specifičnosti ekonomskih procesa.

Evolucionističko stanovište, generalno, podrazumeva da ekonomski proces ima svojstva evolucione dinamike. Međutim, u tumačenju prirode ekonomske evolucije, protagonisti ovog toka ekonomske teorije se razilaze. U najopštijem smislu, predmet razilaženja je darvinistički karakter evolucije privrede, koji se osporava unutar jednog dela evolucionističke ekonomije. Ono što, naravno, nije predmet spora je kontekstualna priroda ekonomske evolucije. S obzirom na to da se odvija u realnom vremenu, ekonomska evolucija je prirodno osetljiva na kulturalno-istorijske i socio-psihološke osobenosti (Dosi, 1991, 6).

Savremene artikulacije darvinističke epistemološke paradigme značajnim delom susreću se u konceptu „generalizovanog darvinizma“. Darvinizam je u ekonomsku teoriju preuzet iz biologije, tako da su pokušaji njegove razrade kao obrasca promišljanja privredne stvarnosti najpre imali oslonac u spoznatim

obrascima delovanja evolucionih načela u biološkom svetu (Nelson & Winter, 1982; Hodgson, 1993). Vremenom je, ipak, prevladalo uverenje da privreda ima suviše veliki obim specifičnosti, da bi se mogle da povlače direktne analogije sa biološkim fenomenima. Umesto nasilnog smeštanja privrednih pojava u biološke darvinističke kalupe, došlo se do primerenije strategije konstituisanja evolucionističke ekonomske paradigme. Naime, ne napuštajući izvorne postavke darvinizma, teži se ka njegovom prečišćavanju od svih sadržaja specifičnih za biološke fenomene, kako bi se došlo do svojevrsnog konceptualnog supstrata, koji bi mogao da posluži kao univerzalni epistemološki obrazac za proučavanje svih pojava čija dinamika ima evolucionarna obeležja. Dobijeni generalni okvir treba posebno razraditi za svaku klasu fenomena izloženu evolucionoj dinamici, u skladu sa specifičnim oblicima njenog ispoljavanja. Tako se stiglo do jednog od vodećih tokova evolucionarne ekonomske misli, poznatog kao generalizovani darvinizam, koji se gotovo pretvara u posebnu granu evolucionističke ekonomije (Dollimore & Hodgson, 2014).

Najopštije posmatrano, generalizovani darvinizam objedinjava nastojanja da se darvinistički pristup generalizuje do nivoa epistemološkog obrasca koji je podoban za proučavanje svih sistema koji su podložni evolucionoj dinamici i, u skladu s tim, poseduju određene ontološki unificirajuće karakteristike - biološke, društvene i dr. Shodno tome, tzv. univerzalni darvinizam ili generalizovani darvinizam trebalo bi da opiše fenomene koji imaju svojstva tzv. „kompleksnih populacionih sistema“ (Hodgson, 2007, 265-266). Kompleksni populacioni sistemi trebalo bi da imaju sledeća svojstva: njih nastanjuju populacije međusobno različitih jedinki, suočenih sa lokalno ograničenim resursima i problemom opstanaka; neka adaptivna rešenja generisana u borbi za opstanak mogu biti zadržana kroz vreme i preneti na druge jedinke, kroz široko definisane mehanizme koji obezbeđuju delovanje principa nasleđivanja (Hodgson, 2007).

Artikulisanje univerzalnog darvinizma kao generalnog epistemološkog okvira, u raznim oblastima, na različite kompleksne populacione sisteme na koje se on može odnositi, mora da uvažava njihove osobenosti. U tom smislu, razrada generalizovanog darvinizma u

ekonomskoj teoriji mora da ima zadatak iznalaženja specifičnih mehanizama koji, u skladu sa univerzalnim darvinističkim načelima, oblikuju evoluciju u privredi. Shodno tome, treba odgovoriti na pitanja mehanizma generisanja varijacija, prirode selekcionog mehanizma i kriterijuma, mehanizma nasleđivanja i dr. (Aldrich, Hodgson, Hull, Knudsen, Mokyr & Vanberg, 2008, 584-585). Suštinski važan zadatak evolucionarne ekonomije je određivanje entiteta koji nosi ekonomsku evoluciju, čiju sposobnost opstanaka testira selekcionim pritiskom, dugoročno posmatrano. Taj bi entitet trebalo da ima sposobnost intergeneracijskog prenošenja svojih osobina, slično genima u biološkoj evoluciji. Upravo je genotip suštinska „meta“ evolucije, dok su njen neposredni predmet konkretne jedinice koje nose gene, i u biologiji prezentuju fenotip. U modernijoj evolucionističkoj terminologiji, ova dva entiteta konceptualizuju se kao replikator i interaktor (Aldrich *et al*, 2008). Replikacija predstavlja kauzalnu vezu između entiteta gde postoji suštinska sličnost između replikovanih jedinki i originala i gde se na njih prenosi i informacija o rešenjima vezanim za opstanak. Replikator je entitet koji prenosi svoju strukturu uglavnom kao „netaknutu“ kroz sukcesivne replikacije (Hull, 1988, 408). S druge strane, interaktor je entitet koji direktno, kao kohezijska celina, stupa u reakcije sa okruženjem, na način da interakcija postaje diferencijalna (Hull, 1988, 408). Selekcionim procesom identifikuje se kao diferencijalni nestanak ili proliferacija interaktora, koja u konačnom vodi ka diferencijalnoj perpetuaciji odgovarajućih replikatora (Hull, 1988, 409), što se događa na više, međusobno povezanih, nivoa sistema na kojima se ispoljava evolucionarna dinamika.

Dakle, glavni akter ekonomske evolucije trebalo bi da bude entitet koji je dovoljno trajan, ima sposobnost replikacije, i nosi određena rešenja u borbi za opstanak. Popularna verzija evolucionističke ekonomije smatra da ulogu replikatora imaju navike i rutine, a da su glavni kandidati za interaktora firme i slične kohezivne organizacije (Hodgson & Knudsen, 2004). Navike predstavljaju dispozicije za određene vrste ponašanja, koje su nastale ponavljanjem, misonim ili bihevioralnim, a pohranjene su u čovekovom nervnom sistemu. Te dispozicije se pretvaraju u ponašanje samo u određenim okolnostima. Navike

su kao dispozicije dovoljno trajne da bi bile predmet evolucije, a istovremeno imaju i sposobnost replikacije, imitiranja (Hodgson & Knudsen, 2004, 286-289). Važna determinanta transformacije navika u ponašanje jesu institucije. Upravo društvene institucije stabilizuju i kanališu navike i ponašanje (Hodgson & Knudsen, 2004, 289). Rutine predstavljaju organizacione dispozicije koje mogu stimulisati određene obrasce ponašanja pojedinaca unutar grupe, koji, sa svoje strane, istovremeno sadrže i sekvencijalne odgovore na podsticaje. U organizacijama dolazi do mešanja navika njihovih članova, u smislu da su navike jednog člana okruženje za drugog, tako da takvo okruženje može biti podsticaj za neka nova ponašanja koja mogu da dovedu do promena ili replikacije delova tog okruženja (Hodgson & Knudsen, 2004). Rutine se mogu smatrati i koherentnim skupovima navika koje, kada su podstaknute okolnostima, vode sekvencijalnom ponašanju unutar grupe. I navike i rutine podložne su delovanju evolucionih principa varijacije, herediteta i selekcije.

U ponuđenom modelu, opstanak uspešnijih firmi istovremeno predstavlja i selektivnu retenciju njihovih poslovnih rutina, što posledično ima određenog uticaja na odabir navika radnika od kojih su pomenute organizacione dispozicije komponovane, pa samim tim, ultimativno, i ka nekoj vrsti selekcije samih radnika, odnosno, njihovih genetskih struktura (što se onda izjednačava i sa „izvornim“ konceptom biološke evolucije). Postoji dakle, više vrsta replikatora - rutine, navike, geni - i više nivoa na kojima selekcija deluje - firme i pojedinci. Navedeni selekcionni niz, već i u izloženoj uopštenoj formi, u izvesnom smislu nagoveštava postojanje određene vrste sinhroniciteta biološke i društveno-ekonomske evolucije, ali se prilikom razmatranja potonje vrste evolucione dinamike mogu ignorisati selekcionni tokovi na nivou bioloških replikatora (Hodgson, & Knudsen, 2004, 302).

Naročito važnu ulogu u prethodno opisanoj konceptualizaciji generalizovanog darvinizma imaju navike, s obzirom na to da predstavljaju gradivni element više nivoa sistema na kojima deluje evolutivna selekcija. Najpre, navike su replikaciona struktura na nivou pojedinaca kao aktera društveno-ekonomskih procesa. Takođe, koherentno sjedinjavanje navika različitih pojedinaca unutar formi vodi ka stvaranju

rutina, kao viših entiteta replikacije. Koncept navike je ovde preuzet iz američke filozofije pragmatizma i nekadašnje instinktivne psihologije, u smislu dispozicija za određene vrste ponašanja, koje se stiču kroz razne mehanizme socijalne interakcije, pri čemu se replikacija (koja nije savršena) izražava na fenotipskom nivou (ponašanje), a ne genotipskom (genetski definisana psihološka stanja pojedinaca). Dalja klarsifikacija pomenutog koncepta našla je oslonca u koncepciji programski zasnovanog ponašanja. U procesu traganja za dovoljno ubedljivom alternativom koncepciji racionalnog izbora, V. J. Vanberg (2002) objedinjava nalaze različitih disciplina: evolutivne biologije, epistemologije, psihologije i teorije ograničene racionalnosti. Saznanja iz pomenutih oblasti o čovekovom ponašanju vode ka zaključku da je ono, na neki način, kodirano, programski upravljano. Ukupni kapacitet čoveka za odlučivanje, koncentrisan u ljudskom umu, ima trojako poreklo: genetsko nasleđe, lično iskustvo i socijalno-kulturološka evolucija. Raspoloživi repertoar sposobnosti odlučivanja formira se kroz selektivnu eliminaciju obrazaca ponašanja koji ne donose uspeh. Sva mudrost čoveka, prema tome, produkt je prošlosti, adaptacija na ranija okruženja koje su prošle evolucionim odabir, dok je sav inkrement u postojećem znanju rezultat iskoraka iz postojećih gnoseoloških kapaciteta, koji se zasniva na principu pokušaja i grešaka (Campbell, 1965, prema: Vanberg, 2002). Strukture koje u pomenutom smislu obezbeđuju podršku ljudskom odlučivanju, organizovane su kao svojevrсни programi, specijalizovani za pojedine klase problema, uključujući i socijalne odnose (među važnijima su detektovanje transakcija i izbegavanje onih koji izigravaju obaveze) (Vanberg, 2002, 37). Ostaje otvoreno pitanje kakvo je relativno učešće u ljudskom umu programa dobijenih genetičkim nasleđem u i onih generisanim ličnim učenjem i socijalno-kulturnim iskustvom. U kontekstu prikazane verzije generalizovanog darvinizma, koncepcija ljudske svesti kao modularne strukture, komponovane od instrukcija genetskog i socijalno-kulturalnog porekla, nalazi mesta u objašnjenju navika. Kao okosnica društveno-ekonomske evolucije, navike se mogu smatrati naročitim oblikom programa u smislu saznanja iz pomenutih disciplina (Aldrich *et al*, 2008, 590).

KRITIKA GENERALIZOVANOG DARVINIZMA I TEZA O KONTINUITETU

Izložena generalizacija darvinističke paradigme i način njenog upodobljavanja prema zahtevima proučavanja privredne stvarnosti, ne nailazi na najširu podršku evolucionističke naučno-istraživačke zajednice unutar ekonomske teorije. Primedbe se upućuju metodi izgradnje pomenutog epistemološkog obrasca, ali i samom koncipiranju ekonomske evolucije kao procesa koji se odvija prema darvinističkom modelu. Oporovanja generalizovanog darvinizma u ekonomskoj teoriji značajnim delom potiču od rivalskog toka evolucionističke misli u ekonomiji, poznatog kao teza o kontinuitetu.

Teorijska argumentacija koja podupire tezu o kontinuitetu kao svoje polazište ima kritički odnos prema preslikavanju darvinističkih principa na analizu ekonomskih procesa. U tom smislu, ukazuje se na neopravdanost korišćenja selekcionog mehanizma u objašnjenju ekonomske evolucije (Cordes, 2007, 136-141). Najpre se ističe da je priroda adaptacionih mehanizama u biološkom i ekonomskom domenu različita. Dok su adaptacije bioloških jedinki produkt slučajnih genetskih mutacija i seksualnih rekombinacija, ekonomski entiteti imaju sposobnost direktnog i svesnog reagovanja na impulse iz okruženja, tako da čak mogu umanjiti selekcionu pritiske. Nadalje, kritikuje se tretman firmi kao jedne od formi interaktora u privredi, kao i pripisivanje rutinama replikatorskog svojstva. Ističe se da su firme u stanju da menjaju svoje rutine, dok takva relacija između interaktora i replikatora u biološkim sistemima nije moguća. Takođe, problematično je shvatanje rutina kao replikatora, s obzirom na njihovu nedovoljnu trajnost, jer se one u poslovnim procesima menjaju relativno brzo i često. Kao principijelna zamerka navodi se neprimerenost koncepta prirodne selekcije, jer su ekonomski akteri u stanju da svesno biraju organizacione oblike obezbeđenja opstanka, saglasno sopstvenim kriterijumima selekcije. Shodno navedenom, protagonisti teze o kontinuitetu kritikuju generalizovani darvinizam zbog nekritičkog povlačenja analogija između ekonomskih i bioloških procesa (Witt, 2004, 128).

Temeljno polazište protagonista teze o kontinuitetu jeste ono o postojanju ontološkog i istorijskog

kontinuiteta između biološke i kulturološke evolucije, iako se njihovi mehanizmi principijelno razlikuju. Kulturološka evolucija odvija se prema sebi svojstvenim zakonitostima, ali na osnovama koje je prethodno postavila prirodna selekcija, u vidu urođenih ljudskih osobina (Cordes, 2007, 141). Evolucija se u navedenom pristupu definiše kao samotransformacija određenog sistema, koja je vođena određenim zakonitostima. U toku filogenije ljudske vrste, prirodna selekcija dovela je do formiranja takvog sklopa osobina koji je ljudima obezbedio znatno veće stope reprodukcije u odnosu na druge vrste. Kao posledica toga, znatno je oslabio selekcionu pritisak, što je, sa svoje strane, dovelo do stvaranja uslova za druge vrste evolucije: kulturološku, ekonomsku, tehnološku (Witt, 2004, 132). Rezultat prirodne selekcije je da se inputima iz okruženja, materijalima i energiji, dodaje i prirodnom selekcijom oblikovano genetičko znanje ljudi, kao input koji se samotransformiše, kroz nastanak i širenje inovacija. Rastuće ljudsko znanje koje se intergeneracijski akumulira bilo je od odlučujućeg uticaja na proizvodnju, oblikujući na taj način i ekonomsku evoluciju. Važnu ulogu u narastanju ljudskog znanja imala su razna sredstva unapređenja njegovog širenja, kao što su pisana komunikacija, pronalazak tehnologije štampanja i savremenih načina replikacije znanja. Takođe, prisutan je i problem sve slabije uklopljenosti ljudski generisanih tokova materijala i energije u tokove prirode, kao bitno ograničenje budućih civilizacijskih učinaka ekonomske evolucije (Witt, 2004, 141).

Zastupnici teze o kontinuitetu ocenjuju da postavka o homologiji bioloških i ekonomskih procesa, koja se prema tumačenju ovog teorijskog pravca logično može izvesti iz generalizovanog darvinizma, nije realistična. Takođe, iznosi se stav da je generalizacija darvinizma u ekonomskoj nauci pokazala malo interesovanja za empirijsku potvrdu sopstvenog shvatanja evolucione dinamike (Levit *et al*, 2011).

Kao što se iz izloženog može zaključiti, evolucionistički tok ekonomske misli zapravo je konglomerat različitih gledišta o mogućem obrascu evolucije privrednog procesa. Treba, svakako, napomenuti da i unutar same darvinističke verzije ekonomskog evolucionizma postoje alternativne konceptualizacije ekonomske evolucije (Pelikan, 2011).

GRUPNA SELEKCIJA, INSTITUCIJE I EKONOMSKA KOORDINACIJA

Trebalo bi na ovom mestu istaći da, čak i kada se ne posmatra sa strogo darvinističkog stanovišta, ekonomska evolucija predstavlja višenivovski proces. Njoj su izloženi svi entiteti koji tvore ontologiju društvenih procesa. Konsekventno, mora se uzeti u obzir evolucionarna dinamika i onih fenomena koji predstavljaju odraz kolektivne dimenzije ljudskog delovanja. Tu se dolazi do problema grupne selekcije, koji i danas predstavlja veliki izazov za evolucionu teoriju. Nameće se, naime, pitanje mogućnosti opstanka grupe, s obzirom na to da je u evolucionom smislu, ona, po pravilu, sastavljena od „sebičnih“ pojedinaca, koji će u borbi za opstanak dovesti do njene razgradnje. Preciznije, potreban je kritičan nivo kooperacije, koji bi suzbio sebičnost pojedinaca do nivoa koji bi obezbedio opstanak grupe. Posmatrano kroz aktuelnu darvinističku shematiku, ukoliko su grupe interaktor, onda mora da postoji nekakva replikaciona struktura koja obezbeđuje odgovarajući balans između urođene sebičnosti članova grupe i kooperacije potrebne za njen opstanak, što se označava i kao problem identifikacije tzv. „socijalnog replikatora“ (Campbell, 1965).

Bez namere da se ovde detaljnije ulazi u problematiku grupne selekcije, može se konstatovati da su upravo institucionalne strukture podobno konceptualno rešenje u smislu nalaženja socijalnog replikatora. Potrebno je, naime, značajno prisustvo regulacionih mehanizama radi održanja za opstanak grupe neophodnog nivoa kooperacije pojedinaca, među kojima su od naročite važnosti oni koji utiču na poverenje. Tek u režimu izvesnosti ponašanja partnera u socijalnoj interakciji, pre svega, u domenu poštovanja pravila, akteri će biti podstaknuti na kooperativne aranžmane. Poverenje je svojevrsno „nevidljivo tkanje“ kooperativnog ponašanja jedinki unutar grupe i kao takvo predstavlja deo neformalne institucionalne regulacije. Važnost ovog atributa institucionalnog dizajna društva je snažno potvrđena upravo u sferi ekonomskih transakcija, koje mogu biti značajno sputane usled oportunističkog ponašanja, loše postavljenih principal-agent odnosa, asimetričnih informacija i sl. (Lekovic, 2012, 65). Nivo poverenja potreban za održanje kohezije ekonomskih odnosa,

međutim, i sam zavisi od podrške drugih društvenih institucija (Lekovic, 2012, 66). Možda se već iz izloženog može naslutiti kardinalan uticaj združenog dejstva institucionalnih struktura na ekonomsku evoluciju, i, povezano sa tim, diferencijalni opstanak privrednih „jedinki“ različitog nivoa, što govori u prilog njihovog izbora kao mogućeg konceptualnog nosioca funkcije replikatora privrednog procesa.

Iako je rodonačelnik ekonomskog evolucionizma, T. Veblen je institucije smatrao centralnom temom evolucione teorije privrednih tokova, u kasnijim darvinističkim konceptualizacijama one bivaju delimično istisnute iz središta interesovanja. Ostaje otvoreno pitanje da li će postojeći intenzitet i razgranatost istraživanja svrstanih u teorijski korpus evolucionističke ekonomije, dovesti i do pomaka u artikulisanju uloge institucionalnih struktura u evolucionoj dinamici. U tom smislu, ovde će biti skicirane još dve reprezentativne koncepcije, koje teže ka revitalizaciji uloge institucija u konceptualizovanju ekonomske evolucije.

U novijoj verziji svoje teorije ekonomske evolucije, P. Pelikan privredu konceptualizuje kao skup agenata na različitim ontološkim nivoima hijerarhije. Agenti višeg reda nastaju kao emergentni entitet, samoorganizacijom agenata nižeg reda u mreže (Pelikan, 2011). Svi agenti imaju ugrađene instrukcije o ponašanju u obliku pravila. U privredi, relevantni agenti su pojedinci, organizacije i privreda (Pelikan, 2011). Pojedinci raspolažu instrukcijama u obliku kognitivnih kapaciteta dobijenih genetskom evolucijom i kulturološkim iskustvom, dok su pravila organizacija i privrede, zapravo, formalne i neformalne institucije. Promene institucionalnih pravila kroz pokušaje i greške predstavljaju evoluciju, dok dinamika unutar mreža agenata nižeg reda, pod okriljem postojećih institucija, predstavlja proces privrednog razvoja (Pelikan, 2011).

Protagonisti evolutivne makroekonomije privredu smatraju rasutom strukturom koja transformiše energetske input, pretvarajući ga u *output*. Sistem karakteriše neravnoteža, ali i homeostaza, prisutna su neprekidna nastojanja da se privlači što više energije, kako bi se održao dinamizam sistema (Foster, 2011). Dezintegraciju sistema sprečavaju mezo-pravila, koja

obezbeđuju kratkoročno stabilne makroekonomske tokove. Ta su pravila hijerarhijski ustrojena, i mogu se prepoznati u institucijama društva (Foster, 2011). Dele se na fizička, koja daju znanja o transformaciji energetske *input*-a, i socijalna, koja diktiraju ponašanje prema drugim agentima. Privredni rast je moguć samo ekspanzijom investicija usmerenih ka inovacijama, a to je moguće samo promenom mezo-pravila (Foster, 2011). Drugim rečima, evolucija mezo-pravila, odnosno, institucija, blisko je povezana sa putanjom privrednog rasta različitih društava.

Nezavisno od pomenutih razmatranja, ako se možda i ne mogu egzaktno identifikovati kao nosioci ekonomske evolucije, društvene institucije mogu se makar smatrati njihovom relativno upotrebljivom aproksimacijom. Shvaćene kao pravila igre u društvu, koja strukturišu društveno-ekonomske interakcije (North, 1994), institucije su čvorište čitavog snopa za privredu bitnih funkcija - od onih koje determinišu ponašanje aktera, preko obezbeđenja kanala njihove komunikacije, sve do oblikovanja tehnoloških kapaciteta društva.

Centralni problem funkcionisanja privrede je obezbeđenje ekonomske koordinacije. U svojoj antologijskoj elaboraciji pomenutog pitanja, F. Hayek je ukazivao na nemogućnost da bilo koji pojedinac, ili kolektivni organ raspoložu ukupnošću ekonomski relevantnog znanja. Postoji, međutim, mehanizam koji premošćava problem nedovoljnog znanja ekonomskih aktera, i omogućava da njihovo delovanje ipak na neki način bude uređeno. Radi se o sistemu tržišnih cena, čije pulsiranje pruža uvid u relativnu oskudnost resursa i time signalizuje ekonomskim akterima poželjni smer njihove alokacije (Hayek, 1948). Usmeravanjem resursa na razne, cenovnim sistemom određene, delotvorne upotrebe, u uslovima neizvesnosti i nepotpunog znanja aktera, tržište daje nezamenljiv doprinos ekonomskoj koordinaciji i održavanju privrede na stabilnim, ravnotežnim trajektorijama. F. Hayek ukazuje i na druge, spontano izrasle i kroz dugotrajnu praksu oblikovane institucionalne strukture koje, u sadejstvu sa tržištem, obavljaju društveno-ekonomsku koordinaciju: jezik, novac, moral, pravo (Hayek, 1960). F. Hayek-ova efektna analiza bacila je svetlo na koordinaciju kao težišnu funkciju institucionalnih struktura. Njen je oslonac, svakako, u tržišnom

mehanizmu, kome potporu pružaju i druge društvene institucije. Slično tržištu, one na neki način „dešifruju“, okruženje, stvaraju predstavu kod aktera kako je ono strukturisano i koji su poželjni obrasci delovanja.

Pružajući informaciono utočište akteru u uslovima neizvesnosti, institucije nadomeštaju njegove sazajne limite i omogućavaju mu smislenu ekonomsko delovanje (North, 1981).

Shodno navedenom, svaka se privreda može smatrati osobenim sklopom tržišta i drugih institucija u službi društveno-ekonomske koordinacije. Svetsku privredu nastanjuju brojne i bogato izdiferencirane vantržišne institucije, čija su heterogenost i koordinacioni učinci odraz različitih putanja kulturološko-istorijske evolucije pojedinih društava. Pored toga što predstavlja sveprisutnu, i nesumnjivo dominantnu koordinacionu strukturu, ni samo tržište ne spada u red „naturalnih“ kategorija, već u kolekciju institucija izniklih u procesu društveno-ekonomske evolucije. I više od toga, tržišni mehanizam predmet je kontinuiranog kolektivnog uticaja, usmerenog na oblikovanje njegovih mnogostranih uticaja u skladu sa društvenim interesima. Razni institucionalni kapaciteti uključeni su u kolektivna nastojanja da se u određenoj meri ograniči uticaj tržišta na društveno prihvatljivu distribuciju moći između relevantnih ekonomskih aktera. Primera radi, netržišne institucije (naročito, sudske), mogu biti uposlene u procesu iznalaženja fer-pravila za rešavanje permanentnih konflikata generisanih tržišnom razmenom (Commons, 1968/1924, prema: Vanberg, 1997). Vantržišne institucionalne strukture, same po sebi, predstavljaju i neku vrstu odbrane društva od socijalne destrukcije koju, u određenim civilizacijskim etapama, zakonito izaziva generalizacija tržišnog mehanizma (Polanyi, 1944). Posmatranje tržišta kao naturalnog, nadinstitucionalnog entiteta, zamagluje stvarni način njegovog funkcionisanja, koje nosi pečat kulturalno-istorijskih okolnosti (Dugger, 2005).

ZAKLJUČAK

Polazište rada, u smislu prezentovane građe, pokazuje se kao održivo. Čak i nezavisno od argumentacije prikazane u radu, razne grane ekonomske analize

detektuju postojanje raznovrsnih institucionalnih struktura, koje, u sadejstvu sa tržištem, omogućavaju ekonomsku koordinaciju na raznim nivoima privrede. Indukovana selekcionim pritiskom, njihova dinamika se, u manjoj ili većoj meri, ispoljava kao trajektorijski zavisni fenomen, u konvencionalnoj ekonomskoj analizi označen kao „put zavisnosti“. Talas neoliberalnih reformi, usmeren ka apsolutizaciji tržišnog mehanizma, nosi značajan destruktivni potencijal, s obzirom da frontalni atak na postojeće raznorodne netržišne institucije u svetskoj privredi, pretilo da ozbiljno umanjuje njen budućni adaptivni kapacitet.

Valorizacija institucionalnih struktura unutar evolucionističkog toka ekonomska misli, možda još uvek u potpunosti ne odražava njihov mnogostran i kapitalan uticaj na evoluciju privrede. Još snažnija senzibilizacija na institucionalnu komponentu ekonomske evolucije možda može povećati delotvornost evolucionističkog promišljanja privrede. Neke od istraživačkih orijentacija, značajno osvećenih u pomenutom smislu, su evolutivna teorija privrednog rasta, komparativna politička ekonomija, teorija nacionalnih inovacionih sistema i dr. Ekonomska politika, takođe, mora da razume moguće implikacije ovog elementa privrednog procesa, kako bi se njegovo dejstvo moglo, u granicama mogućeg, da kanališe u skladu sa potrebama razvoja privrede.

Ne treba, međutim, očekivati ozbiljniju penetraciju evolucionističkog pristupa u glavni tok ekonomske misli. Najpre, mimo sasvim okvirnih epistemoloških načela, ne nazire se skora konvergencija alternativnih verzija ekonomskog evolucionizma u jedinstven i konzistentan paradigmatički okvir. Postavlja se, nezavisno od toga i pitanje recepcije pomenutog pristupa od strane ekonomske ortodoksije, odgovorne za diseminaciju tema i ideja kroz većinski deo ekonomsko-teorijske zajednice, koja pokazuje slabo interesovanje za koncepcije koje nisu prošle kroz rigoroznu matematičku formalizaciju. Evolucionistički pristup ostaje i dalje veoma prikladan u okolnostima kada je potrebno napraviti iskorak iz konvencionalne ekonomske analize ka proučavanju realnih ekonomskih sistema, čija je dinamika kontekstualno-specifična i podložna kulturno-istorijskim zakonomernostima. Tim više, promišljanje privrede u evolucionističkim

okvirima, može biti dobar orijentir za ekonomsku politiku.

ZAHVALNICA

Ovaj rad deo je Projekta osnovnih istraživanja (br. 179066), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

REFERENCE

- Aldrich, H. E., Hodgson, G. M., Hull, D. L., Knudsen, T. Moky, J., & Vanberg, V. J. (2008). In Defence of Generalized Darwinism. *Journal of Evolutionary Economics*, 18(5), 577-596. doi: 10.1007/s00191-008-0110-z
- Campbell, D. T. (1965). Variation and Selective Retention in Sociocultural Evolution. In H. R. Barringer, G. I. Blankstein, & R. W. Mack, (Eds.), *Social Change in Developing Areas: A Reinterpretation of Evolutionary Theory*. Cambridge M.A.: Schenkman.
- Commons, J. 1968 (1924). *Legal Foundations of Capitalism*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Cordes, C. (2007). Turning Economics into an Evolutionary Science: Veblen, the Selection Metaphor, and Analogical Thinking. *Journal of Economic Issues*, 41(1), 135-154.
- Dennett, D. C. (1995). *Darwin's Dangerous Idea: Evolution and the Meanings of Life*. London, UK: Penguin Books.
- Dollimore, D., & Hodgson, G. (2014). Four Essays on Economic Evolution: An Introduction. *Journal of Evolutionary Economics*, 24(1), 1-10. doi: 10.1007/s00191-013-0315-7
- Dosi, G. (1991). Some Thoughts on the Premises, Challenges and Dangers of an Evolutionary Perspective in Economics. *Journal of Evolutionary Economics*, 1(1), 5-7.
- Dugger, W. M. (2005). Dugger's Theorem: The Free Market is Impossible: Remarks upon Receiving the Veblen-Commons Award. *Journal of Economic Issues*, 39(2), 309-324.
- Foster, J. (2011). Evolutionary Macroeconomics: A Research Agenda. *Journal of Evolutionary Economics*, 21(1), 5-28. doi: 10.1007/s00191-010-0187-z
- Hayek, F. (1948). *Individualism and Economic Order*. Chicago, USA: University of Chicago Press.

- Hayek, F. (1960). *The Constitution of Liberty*. Chicago, USA: University of Chicago Press.
- Hodgson, G. M. (1993). *Economics and Evolution: Bringing Life Back into Economics*. Michigan, USA: University of Michigan Press.
- Hodgson, G. M. (1994). Economic Evolution and Natural Selection. In G. M., Hodgson, W. J., Sammuels, & M. R. Tool, (Eds.), *The Elgar Companion to Institutional and Evolutionary Economics*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Hodgson, G. M. (1995). The Evolution of Evolutionary Economics. *Scottish Journal of Political Economy*, 42(4), 469-488. doi:10.1111/j.1467-9485.1995.tb01172.x
- Hodgson, G. M. (1998). On the evolution of Thorstein Veblen's evolutionary economics. *Cambridge Journal of Economics*, 22(4), 415-431.
- Hodgson, G. M. (2007). A Response to Christian Cordes and Clifford Poirot. *Journal of Economic Issues*, 41(1), 265-276.
- Hodgson, G. M. (2008). How Veblen Generalized Darwinism. *Journal of Economic Issues*, 42(2), 399-405.
- Hodgson, G. M., & Knudsen, T. (2004). The Firm as an Interactor: Firms as Vehicles for Habits and Routines. *Journal of Evolutionary Economics*, 14(3), 281-307. doi: 10.1007/s00191-004-0192-1
- Hull, D. L. (1988). *Science as a Process: An Evolutionary Account of the Social and Conceptual Development of Science*. Chicago, USA: The University of Chicago Press Books.
- Lekovic, V. (2012). Trust as an institutional factor of economic success. *Economic Horizons*, 14(2), 65-78. doi: 10.5937/ekonhor1202063L
- Levit, G., S., Hossfeld, U., & Witt, U. (2011). Can Darwinism be "Generalized" and of what use would this be? *Journal of Evolutionary Economics*, 21(4), 545-562. doi: 10.1007/s00191-011-0235-3
- Nelson, R. (2002). Bringing Institutions into Evolutionary Growth Theory. *Journal of Evolutionary Economics*, 12(1-2), 17-28. doi: 10.1007/s00191-002-0108-x
- Nelson, R., & Winter, S. (1982). *Evolutionary Theory of Economic Change*. Cambridge Mass. and London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- North, D. C. (1981). *Structure and Change in Economic History*. New York, NY: London, UK: W. W. Norton Company.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge, USA: Cambridge University Press.
- North, D. C. (1994). Economic Performance through Time. *American Economic Review*, 84(3), 359-368.
- Pelikan, P. (2003). Bringing Institutions into Evolutionary Economics: Another View with Links to Changes in Physical and Social Technologies. *Journal of Evolutionary Economics*, 13(3), 237-258. doi: 10.1007/s00191-003-0157-9
- Pelikan, P. (2011). Evolutionary Developmental Economics: How to generalize Darwinism Fruitfully to help comprehend Economic Change. *Journal of Evolutionary Economics*, 21(2), 341-366. doi: 10.1007/s00191-010-0178-0
- Polanyi, K. (1944). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston, USA: Beacon Press.
- Rutherford, M. (1998) Veblen's Evolutionary Programme: A Promise Unfulfilled. *Cambridge Journal of Economics*, 22(4), 463-477
- Stoelhorst, J. W. (2008a). Generalized Darwinism from the Bottom Up: An Evolutionary View of Socio-Economic Behavior and Organization. In W. Elsner, & H. Hanappi, (Eds.), *Advances in Evolutionary Institutional Economics: Evolutionary Mechanisms, Non-Knowledge, and Strategy* (pp. 35-58). Cheltenham: Edward Elgar Publishers.
- Stoelhorst, J. W. (2008b) The Explanatory Logic and Ontological Commitments of Generalized Darwinism. *Journal of Economic Methodology*, 15(4), 343-363. doi: 10.1080/13501780802506661
- Vanberg, V. J. (1997). Institutional Evolution through Purposeful Selection: The Constitutional Economics of John R. Commons. *Constitutional Political Economy*, 8(2), 105-122. doi: 10.1023/A:1009030324594
- Vanberg, V. J. (2002). Rational Choice vs. Program-Based Behavior: Alternative Theoretical Approaches and their Relevance for the Study of Institutions. *Rationality and Society*, 14(1), 7-54. doi: 10.1177/1043463102014001002
- Veblen, T. (1998/1898). Why is Economics not an Evolutionary Science. *Cambridge Journal of Economics*, 22(4), 403-414.
- Witt, U. (2004). On the Proper Interpretation of „Evolution“ in Economics and its Implications for Production Theory. *Journal of Economic Methodology*, 11(2), 125-146. doi: 10.1080/13501780410001694091

Primljeno 15. jula 2015,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 17. avgusta 2015.
Elektronska verzija objavljena 25. avgusta 2015.

Zoran Stefanović je vanredni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Nišu. Izvodi nastavu iz predmeta Ekonomske doktrine i Ekonomika tranzicije (osnovne studije), Savremene ekonomske teorije (master studije) i Tranzicija postsocijalističkih privreda (doktorske studije). Oblasti njegovog istraživačkog interesovanja su savremene ekonomske paradigme, ekonomika tranzicije i politička ekonomija globalizacije.

THE COORDINATION ASPECT OF INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF AN EVOLUTIONARY APPROACH TO ECONOMIC DYNAMICS

Zoran Stefanovic

Faculty of Economics, University of Nis, Nis, The Republic of Serbia

The paper provides an insight into the dominant trends of contemporary evolutionary economics and outlines the important issues related to the articulation of this approach in thinking about the economy. The paper also affirms a proposition on institutions as carrier structures of socio-economic evolution, whose numerous effects at the societal level are decoded through the coordination function. In addition to the market, the process of coordination also employs other non-market institutional structures, whose profile and operational principles are the product of the trajectories of cultural and historical evolution, different among social orders. Projects aimed at the transformation of the economic system are to be sensitized to an objectively conditioned diversity of the institutional structures of the world economy, and in this sense, should be very careful in the installation of „universal“ reform solutions.

Keywords: generalized Darwinism, replicator, interactor, institutions, coordination

JEL Classification: B15, B25, B52, E02, E14